

DE PISIDIUM-COLLECTIE EN MALACOLOGISCHE BIBLIOTHEEK VAN DR HANS KUIPER OPGENOMEN IN HET ZOOLOGISCH MUSEUM AMSTERDAM

door

H. E. Coomans

Op 3 september begon het tachtigste levensjaar van ons enige erelid dr h.c. J.G.J. Kuiper. Zestig jaar daarvan heeft hij onder meer besteed aan het verzamelen en bestuderen van mollusken. Zijn interesse gaat uit naar landslakken, maar vooral naar het zoetwatergenus *Pisidium*. (Overigens telt zijn bibliotheek veel vogelboeken.)

De resultaten van Kuiper's onderzoek zijn in veel publicaties neergelegd. Ter gelegenheid van zijn 70e verjaardag verscheen een bio/bibliografie van de hand van dr. Hildergard Zeissler (1984). Zij vermeldt tachtig publicaties in diverse tijdschriften en, (apart opgesomd) al zijn artikelen in het Correspondentieblad. Sedertdien zijn weer een aantal publicaties verschenen. Het 'Register op de publicaties van Basteria deel 1-50 (1936-1986)' door Van der Ende en Bank (Informatieblad no. 10, 1994) vermeldt zelfs 145 titels (van 1935 tot 1992). Geen van onze leden heeft zoveel in het Correspondentieblad gepubliceerd. (De nr. 2 is ook een NMV-lid dat in het buitenland woont: Henk K. Mienis, hij komt net over de 100 artikelen.)

Kuiper schreef over allerlei onderwerpen: systematiek, zoögeografie, reisbeschrijvingen, malacohistorie, *Pisidium*s, landslakken, verenigingszaken, NMV-bibliotheek, enz. Opvallend is dat mariene mollusken niet of nauwelijks aan bod komen. Slechts een artikel over het schelpenrijk strand van Herm (1963) en over het Zeebiologisch Museum te Scheveningen (1980) hebben een marien tintje. Met een waarschuwende vinger beschrijft Kuiper de "Dodelijke beet van een *Conus*" (CB 96:987), waardoor alle lust om mariene mollusken te gaan verzamelen gelijk ontnomen wordt. Een afkeer van de zee dus bij dr. Kuiper, die overigens in de jaren 1936-1937 als hofmeester heeft gevaren, naar Indonesië en via Zuid Afrika, Canada, New York, New Orleans en Mexico terug naar Rotterdam. Dus geen mariene mollusken in de collectie Kuiper, al bezit het ZMA wel een exemplaar van de "miljonairsschelp" *Perotrochus hirasei* van Japan, ex coll. Kuiper! Als we Hans Kuiper een verzamelaar noemen, dan doen we hem te kort. Het woord collectionneur past beter bij ons erelid, bovendien de enige nog levende persoon die sedert het oprichtingsjaar (1934) NMV-lid is.

'Verzamelaars moeten zich bezinnen op de dood' luidt de eerste stelling van een malacologisch proefschrift uit 1974. Daarmee wilde de promovendus uitdrukken dat iedere verzamelaar die een belangrijke collectie bezit, moet bedenken dat hij/zij eens sterft, maar dat de collectie blijft bestaan. En het is voor de hand liggend dat de verzamelaar, die zoveel tijd, energie geld enz. gespanneerd heeft aan de collectie, zelf tijdens zijn/haar leven bepaalt wat eens met die verzameling moet geschieden. Al voordat die stelling geschreven werd, had Kuiper zich reeds bezon-

nen over zijn collecties, bestaande uit: (1) landslakken, (2) malacologische overdrukken, (3) Pisidijs met bijbehorende aantekeningen en documentatie, alsmede prentbriefkaarten met localiteiten, (4) malacologische boeken en tijdschriften, (5) correspondentie en foto-albums.

ad 1. Zijn fraaie collectie landslakken werd reeds in 1968 aan het ZMA geschonken. Vooral de rijkdom aan Clausiliidae was opvallend met 675 soorten en ondersoorten, waaronder paratypen.

ad 2. Volgens de jaarverslagen van de bibliothecaris (CB 146: p.74; CB 156: p.224) werden eind 1971 en 1972 twee zendingen overdrukken ontvangen van resp. 650 en 332 artikelen, als geschenk voor de NMV-bibliotheek. Deze duizend publicaties werden in 1972 en 1973 ingeschreven.

ad 3 en 4. Reeds enkele jaren terug meldde dr. Kuiper dat het tijd werd om zijn Pisidium-collectie en bibliotheek naar Amsterdam te verhuizen. Er werd toen besloten dat de meest geschikte tijd zou zijn als de grenzen tussen de EEG-staten waren opengesteld. Toen die mogelijkheid gekomen was, wilde Kuiper zijn collectie voor zijn 80e verjaardag in het Zoologisch Museum ondergebracht hebben. De afdeling Malacologie was reeds op de hoogte van de omvang. De mollusken-collectie zat opgeborgen in een houten ladenkast met 50 laden afmetingen hoog 183 cm, breed 60 cm en diep 53 cm, totaal minder dan 1 m³. Daarin zijn ongeveer 15.000 monsters met meer dan 500.000 exemplaren aanwezig. De bibliotheek, aanvankelijk opgegeven als 30 meter boekenplank, was inmiddels gegroeid tot 40 meter malacologische lectuur. Op de afdelingsbibliotheek was ruimte gereserveerd voor de Kuiper-bibliotheek.

ad 5. Deze blijven nog onder beheer van Kuiper, gezien de vele persoonlijke aantekeningen en gegevens die zij bevatten. Deze zullen t.z.t. in gesloten stalen kasten worden opgeborgen, terwijl geen inzage kan worden gegeven zolang beide partijen van de correspondentie nog in leven zijn.

De reis naar Frankrijk ging per kleine vrachtwagen die 900 kg kan vervoeren. Op 7 april jongstleden vertrokken Rob Moolenbeek en schrijver dezes naar Garches nabij Parijs, waar de collecties reeds ingepakt klaar stonden. De volgende dag werd de terugtocht naar Nederland aangevangen, vergezeld van Kuiper die een deel van de Pisidium-collectie in zijn personenwagen meenam. Een tweede tocht moest worden gemaakt op 14-15 april jl. door Moolenbeek en A.N. van der Bijl.

Het is een bijzondere belevenis om iemands levenswerk nu op de afdeling onder beheer te hebben. Door zijn eredoctoraat in januari 1984 was Kuiper reeds in de annalen van de Universiteit van Amsterdam opgenomen, en door deze schenking heeft hij een nog belangrijker plaats aan de Universiteit verworven.

De Kuiper-bibliotheek blijft als een geheel bij elkaar en kan alleen ter plekke geraadplaagd worden. Dit vanwege de vele kostbare werken die zij bevat, en de prachtig verzorgde staat van vele banden.

De direktie van het ZMA heeft een persbericht doen uitgaan waarin de donatie van dr. Kuiper staat vermeld. Het bericht werd, na aanvullende informatie, overgenomen door o.a. Het Parool (27 mei 1994), Nieuws van de Dag (28 mei 1994) en NRC Handelsblad (31 mei 1994)

Literatuur

Zeissler, H., 1984. J.G.J. Kuiper-70 Jahre.- Malak. Abh. Mus. Tierk. Dresden 10: V-XIV.